

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

ในบทนี้เป็นการสรุปวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการของเกษตรกรในการรับบริการทางวิชาการเกษตรจากวิทยาลัยเกษตรกรรมบุรีรัมย์ในด้านการผลิตทางการเกษตร การจัดการไร่นา และความรู้ด้านคหกรรมศาสตร์

2. เพื่อเปรียบเทียบความต้องการในการรับบริการทางวิชาการเกษตรจากวิทยาลัยเกษตรกรรมบุรีรัมย์ของเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้า ปานกลาง และล่าช้า

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. การเลือกตัวอย่างประชากร ใช้วิธีสุ่มแบบแยกชั้น (Stratified Random sampling) กลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้า 25 หมู่บ้าน จำนวน 50 คน เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลาง 119 หมู่บ้าน จำนวน 173 คน และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล่าช้า 129 หมู่บ้าน จำนวน 171 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ครั้งนี้เป็นแบบสอบถามซึ่งมี 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามแบบเลือกตอบและเติมคำเกี่ยวกับสถานภาพของเกษตรกร

ตอนที่ 2 เป็นคำถามแบบประมาณค่า เป็นคำถามความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรของเกษตรกร และในตอนท้ายของการถามความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรแต่ละด้านมีคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตร

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูล และเพื่อ เป็นประโยชน์ในการอภิปรายผลการวิจัย ผู้วิจัยจึงได้แจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมด้วยตนเองทั้งหมด

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วิเคราะห์ข้อมูลด้านสถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามโดยใช้ค่าร้อยละ

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลด้านความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรของเกษตรกร โดยใช้ค่ามัธยฐานเลขคณิต (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

4.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรของเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้า ปานกลาง และล่าช้า โดยการใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance) โดยการทดสอบค่าเอฟ (F-Test)

4.4 วิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปรหลายตัว หลังจากวิเคราะห์ความแปรปรวนด้วยการทดสอบวิธีเชฟเฟ (Scheffé Test)

4.5 รวบรวมสรุปข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ดังต่อไปนี้

1. สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

เพศ จำนวนเกษตรกรซึ่งเป็นผู้ตอบแบบสอบถามเป็นชายมากกว่าหญิง คือ เป็นชายจำนวน 254 คน คิดเป็นร้อยละ 79.13 ซึ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้า 35 คน คิดเป็นร้อยละ 10.90 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลาง 125 คน คิดเป็นร้อยละ 38.94 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล่าช้า 94 คน คิดเป็นร้อยละ 29.28 เป็นหญิงจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 20.87 ซึ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้า 9 คน คิดเป็นร้อยละ 2.80 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าปานกลาง 22 คน คิดเป็นร้อยละ 6.85 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล่าช้า 36 คน คิดเป็นร้อยละ 11.21

อายุ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 33.64 อายุระหว่าง 31 - 40 ปี ซึ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 4.04 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าปานกลางร้อยละ 15.57 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล่าช้าร้อยละ 14.01 รองลงมาร้อยละ 31.77 มีอายุระหว่าง 41-50 ปี ซึ่งเป็น

เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 5.29 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 12.77 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังร้อยละ 13.70

จำนวนบุคคล ในครอบครัวที่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 52.02 ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุคคล ในครอบครัวจำนวน 1 - 5 คน เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 7.16 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 23.98 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังร้อยละ 20.87 รองลงมาร้อยละ 45.17 ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดูบุคคลในครอบครัวจำนวน 6-10 คน เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 6.23 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 20.56 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังร้อยละ 18.38

จำนวนบุคคล ในครอบครัวที่ช่วยทำการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 87.53 มีบุคคลในครอบครัวที่ช่วยทำการเกษตรจำนวน 1 - 5 คน เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 12.14 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 40.80 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังร้อยละ 34.57 รองลงมาร้อยละ 6.85 มีบุคคลในครอบครัวที่ช่วยทำการเกษตรจำนวน 6 - 10 คน เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 0.93 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 3.73 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังร้อยละ 2.18

ระดับการศึกษา เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 80.68 มีการศึกษาระดับ ป.4 ซึ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 11.21 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 37.38 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังร้อยละ 32.08 รองลงมาร้อยละ 8.72 มีการศึกษาระดับต่ำกว่า ป.4 ซึ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 1.24 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 3.42 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังร้อยละ 4.04

การอ่านออกเขียนได้ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 96.95 สามารถอ่านออกและเขียนได้ เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 12.14 เป็นเกษตรกรที่อยู่ใน

ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 44.85 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำหลังร้อยละ 38.94

อาชีพหลักเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 98.13 ทำนาเป็นอาชีพหลัก ซึ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 12.77 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 45.17 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำหลังร้อยละ 40.18

อาชีพรองเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 40.28 มีอาชีพรองคือรับจ้าง ซึ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 6.23 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 17.13 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำหลังร้อยละ 16.82 รองลงมาร้อยละ 34.91 มีอาชีพทำไร่ ซึ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 3.73 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 17.13 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำหลังร้อยละ 14.01

ลักษณะการถือครองที่ดิน เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 85.76 มีที่ดินที่ใช้ทำการเกษตรเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 13.08 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 37.38 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำหลังร้อยละ 35.20 รองลงมาร้อยละ 8.09 เข้าที่ดินเพื่อทำการเกษตร ซึ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลาง ร้อยละ 4.04 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำหลัง ร้อยละ 4.04

จำนวนที่ดินที่ใช้ในการทำการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 43.92 ใช้ที่ดินในการทำการเกษตรระหว่าง 1-20 ไร่ เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 4.67 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 25.3 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำหลังร้อยละ 23.70 รองลงมาร้อยละ 35.51 ใช้ที่ดินในการทำการเกษตรระหว่าง 21-40 ไร่ เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 4.04 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 11.83 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำหลังร้อยละ 21.28

การเลี้ยงสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 77.25 เลี้ยงกระบือ เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 9.65 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการ

พัฒนาปานกลางร้อยละ 35.82 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังร้อยละ 31.77 รองลงมาร้อยละ 69.78 เลี้ยงไก่พื้นบ้าน เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 9.65 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลาง ร้อยละ 34.26 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังร้อยละ 25.85

การปลูกพืชผักสวนครัว มีเกษตรกรที่ปลูกพืชผักสวนครัวมากกว่าผู้ที่ไม่ปลูกร้อยละ 78.81 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 8.41 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 38.94 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังร้อยละ 31.46

การปลูกไม้ผล มีเกษตรกรที่ปลูกไม้ผลมากกว่าเกษตรกรที่ไม่ปลูกร้อยละ 81.61 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 9.03 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 39.87 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนา ล้าหลังร้อยละ 32.71

การใช้เครื่องทุ่นแรงช่วยในการทำการเกษตร มีเกษตรกรที่ไม่ใช้เครื่องทุ่นแรงมากกว่าเกษตรกรที่ใช้เครื่องทุ่นแรงร้อยละ 85.66 ซึ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 11.21 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 38.94 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังร้อยละ 35.51

ชนิดของเครื่องทุ่นแรงที่ใช้ เกษตรกรที่ใช้เครื่องทุ่นแรงส่วนใหญ่ร้อยละ 50.00 ใช้รถไถเดินตาม เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 21.73 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 19.56 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังร้อยละ 8.69 รองลงมาร้อยละ 32.60 ใช้รถแทรกเตอร์ เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 8.69 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 17.39 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนา ล้าหลังร้อยละ 6.52

การเป็นสมาชิกกลุ่ม เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 45.79 เป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าร้อยละ 5.29 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 25.85 และเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังร้อยละ 14.64 รองลงมาร้อยละ 34.89 ไม่ได้เป็น

ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มอะไรเลย ซึ่งเป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้า ร้อยละ 4.98 เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางร้อยละ 12.14 และ เป็นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำหลังร้อยละ 17.75

2. ความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรของเกษตรกร

ความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ ปรากฏผลดังนี้คือ

2.1 ด้านการเกษตรทั่วไป เมื่อพิจารณาภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมาก เมื่อพิจารณาแต่ละเรื่อง พบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมาก 12 เรื่อง เรียงตามลำดับดังนี้คือ การบำรุงรักษาดินให้เหมาะสมแก่การปลูกพืช การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชที่สำคัญ โรคระบาดที่สำคัญในสัตว์และการป้องกันรักษา การชลประทานเพื่อการเกษตร หลักการปรับปรุงและบำรุงรักษาพันธุ์พืช วิธีการใช้ปุ๋ยเคมี หลักและวิธีการขยายพันธุ์พืช วิธีการทำและใช้ปุ๋ยหมัก หลักการเลี้ยงสัตว์ทั่วไป การทำเชื้อเห็ดและการเพาะเห็ด อาหารและวิธีการให้อาหารสัตว์ การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ไปพร้อมกันในเรื่องที่เดียวกัน สำหรับความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลางมีเพียง 1 เรื่อง การดูแลรักษาเครื่องมือทุนแรงที่ใช้ในไร่นา

2.2 ด้านการผลิตพืชประเภทต่าง ๆ เมื่อพิจารณาภาพรวม เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาพืชแต่ละประเภท พบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้มากที่สุดเพียง 1 ประเภทคือ ข้าว สำหรับความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมากมี 11 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ พริก พืชผักตระกูลถั่ว มะม่วง พืชผักตระกูลแดง พืชผักตระกูลมะเขือ แดงโม มะละกอ พืชผักตระกูลกระหล่ำ น้อยหน้า ขนุน และความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลางมี 12 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ ถั่วลิสง ปอ ข้าวโพด ข้าวโพดฝักอ่อน มันสำปะหลัง ละมุด หม่อน ส้มโอ ถั่วเหลือง งา ถั่วเขียว อ้อย นอกจากนี้เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับน้อยเพียง 1 ประเภทคือ ข้าวฟ่าง

2.2.1 ด้านพันธุ์และแหล่งพันธุ์ของพืชประเภทต่าง ๆ เมื่อพิจารณาภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาพันธุ์ และแหล่งพันธุ์ของพืชแต่ละประเภท พบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมาก

12 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ ข้าว พริก พืชผักตระกูลถั่ว มะม่วง พืชผักตระกูลมะเขือ กล้วย พืชผักตระกูลแตง แดงโม มะละกอ พืชผักตระกูลกระหล่ำ น้อยหน่า ขนุน สำหรับความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลางมี 12 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ ถั่วลิสง ปอ ข้าวโพด ข้าวโพดฝักอ่อน ละมุด มันสำปะหลัง หม่อน ส้มโอ ถั่วเขียว ถั่วเหลือง งา อ้อย และความต้องการรับบริการความรู้ในระดับน้อยมีเพียง 1 ประเภทคือ ข้าวฟ่าง

2.2.2 ด้านการเตรียมดินเพื่อปลูกพืชประเภทต่าง ๆ เมื่อพิจารณาภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาความต้องการรับบริการความรู้ในการเตรียมดินเพื่อปลูกพืชแต่ละประเภท พบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ ในระดับมาก 11 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ ข้าว พืชผักตระกูลถั่ว พริก มะม่วง พืชผักตระกูลมะเขือ แดงโม กล้วย พืชผักตระกูลกระหล่ำ มะละกอ น้อยหน่า ขนุน สำหรับความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลางมี 12 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ ข้าวโพด ถั่วลิสง ปอ มันสำปะหลัง ข้าวโพดฝักอ่อน หม่อน ละมุด ส้มโอ ถั่วเขียว ถั่วเหลือง งา อ้อย และความต้องการรับบริการความรู้ในระดับน้อยมีเพียง 1 ประเภทคือ ข้าวฟ่าง

2.2.3 ด้านการดูแลบำรุงรักษาพืชประเภทต่าง ๆ เมื่อพิจารณาภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาความต้องการรับบริการความรู้ด้านการดูแลบำรุงรักษาพืชแต่ละประเภท พบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมาก 11 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ ข้าว พืชผักตระกูลถั่ว พริก มะม่วง พืชผักตระกูลแตง พืชผักตระกูลมะเขือ แดงโม พืชผักตระกูลกระหล่ำ กล้วย มะละกอ น้อยหน่า สำหรับความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลางมี 14 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ ขนุน ข้าวโพด ข้าวโพดฝักอ่อน ถั่วลิสง ปอ มันสำปะหลัง ละมุด หม่อน ส้มโอ ถั่วเขียว งา ถั่วเหลือง อ้อย และข้าวฟ่าง

2.2.4 ด้านศัตรูพืชประเภทต่าง ๆ และการป้องกันกำจัด เมื่อพิจารณาภาพรวม เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาความต้องการรับบริการความรู้ด้านศัตรูของพืชแต่ละประเภทและการป้องกันกำจัด พบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมาก 11 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ ข้าว พริก พืชผักตระกูลถั่ว พืชผักตระกูลมะเขือ มะม่วง พืชผักตระกูลแตง แดงโม กล้วย พืชผักตระกูลกระหล่ำ มะละกอ น้อยหน่า สำหรับความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลางมี 14 ประเภท

เรียงตามลำดับดังนี้คือ ขนุน ข้าวโพด ข้าวโพดฝักอ่อน ถั่วลิสง ปอ มันสำปะหลัง ละมุด หม่อน ส้มโอ ถั่วเขียว งา ถั่วเหลือง อ้อย และข้าวฟ่าง

2.2.5 ด้านการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวของพืช ประเภทต่าง ๆ เมื่อพิจารณาภาพรวมเกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาความต้องการรับบริการความรู้ด้านการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวของพืชแต่ละประเภท พบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมาก 11 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ ข้าว พริก พืชผักตระกูลถั่ว มะม่วง พืชผักตระกูลแดง พืชผักตระกูลมะเขือ กล้วย แดงโม มะละกอ พืชผักตระกูลกระหล่ำ น้อยหน่า สำหรับความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลางมี 14 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ ขนุน ถั่วลิสง ข้าวโพด ปอ ข้าวโพด ฝักอ่อน มันสำปะหลัง หม่อน ละมุด ถั่วเขียว ส้มโอ งา ถั่วเหลือง อ้อย และข้าวฟ่าง

2.3 ด้านการผลิตสัตว์ประเภทต่าง ๆ เมื่อพิจารณาภาพรวม เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาความต้องการรับบริการความรู้ด้านการผลิตสัตว์แต่ละประเภท พบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมาก 5 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้ คือ ไก่พื้นบ้าน กระบือ สุกร เป็ด ปลา สำหรับความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลางมี 5 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ ไก่เนื้อ ไก่ไข่ ไหม โคเนื้อ ไคนม และความต้องการรับบริการความรู้ในระดับน้อยมีเพียง 1 ประเภทคือ ผีง

2.3.1 ด้านพันธุ์และแหล่งพันธุ์ของสัตว์ประเภทต่าง ๆ เมื่อพิจารณาภาพรวม เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาความต้องการรับบริการความรู้ด้านพันธุ์และแหล่งพันธุ์ของสัตว์แต่ละประเภท พบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมาก 5 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ ไก่พื้นบ้าน กระบือ สุกร เป็ด ปลา สำหรับความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลาง มี 6 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ ไก่เนื้อ ไก่ไข่ โคเนื้อ ไหม ไคนม ผีง

2.3.2 ด้านวิธีการเลี้ยงดูสัตว์ประเภทต่าง ๆ เมื่อพิจารณาภาพรวม เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาความต้องการรับบริการความรู้ ด้านวิธีการเลี้ยงดูสัตว์แต่ละประเภทพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมาก 5 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ ไก่พื้นบ้าน กระบือ สุกร เป็ด ปลา สำหรับความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลางมี 6 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้ คือ

ไก่เนื้อ ไก่ไข่ ไหม โคเนื้อ โคนม พืช

2.3.3 ด้านโรคของสัตว์ประเภทต่าง ๆ และการป้องกันรักษา เมื่อพิจารณาภาพรวม เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาความต้องการรับบริการความรู้ด้านโรคของสัตว์แต่ละประเภท พบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมาก 5 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ กระบือ ไก่พื้นบ้าน สุกร เป็ด ปลา สำหรับความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลางมี 6 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ ไก่เนื้อ ไก่ไข่ ไหม โคเนื้อ โคนม พืช

2.3.4 ด้านวิธีการสอนสัตว์ประเภทต่าง ๆ เมื่อพิจารณาภาพรวม เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมาก เมื่อพิจารณาความต้องการรับบริการความรู้เรื่องวิธีการสอนสัตว์แต่ละประเภท พบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมาก 3 ประเภท เรียงตามลำดับดังนี้คือ กระบือ ไก่พื้นบ้าน สุกร สำหรับความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลางมีเพียง 1 ประเภทคือ โคเนื้อ

2.4 ด้านการจัดการไร่นา เมื่อพิจารณาภาพรวม เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมาก เมื่อพิจารณาความต้องการรับบริการความรู้แต่ละเรื่อง พบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมากทุกเรื่อง เรียงตามลำดับดังนี้คือ การกำหนดราคาและการเคลื่อนไหวของราคาสินค้าเกษตร วิธีการตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิต แหล่งเงินทุนเพื่อการเกษตรและวิธีกู้ยืม กฎหมายเกี่ยวกับที่ดิน การลงทุนและการหาเงินทุนหมุนเวียน หลักการตัดสินใจในการผลิตผลผลิตทางการเกษตรเพื่อการค้า มาตรฐานและคุณภาพของผลผลิตเกษตร หลักและวิธีจัดตั้งสหกรณ์การเกษตร วิธีดำเนินการผลิตเพื่อการค้า พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ การบรรจุและเก็บรักษาผลผลิตเกษตร วิธีการขนส่งสินค้าเกษตรกรรม พระราชบัญญัติวัดภูมิพิศหรือการใช้ยาฆ่าแมลง กฎหมายชลประทาน พระราชบัญญัติการควบคุมโยกย้ายสัตว์ พระราชบัญญัติการฆ่าสัตว์และพระราชบัญญัติกักกันพืช

2.5 ด้านคหกรรมศาสตร์ เมื่อพิจารณาภาพรวม เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมาก เมื่อพิจารณาความต้องการรับบริการความรู้แต่ละเรื่อง พบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมากทุกเรื่อง เรียงตามลำดับดังนี้คือ การรับประทานอาหารเพื่อให้ร่างกายได้รับสารอาหารที่ถูกต้องและเหมาะสม การปฐมพยาบาลขั้นต้น วิธีการใหม่ ๆ ในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การดูแลรักษาบ้านที่อยู่อาศัยให้ถูกหลัก

อนามัย หลักการถนอมผลผลิตที่ได้จากพืช การเก็บรักษาสวงคุณภาพประโยชน์ของอาหาร หลักการถนอมผลผลิตที่ได้จากสัตว์ การประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุเหลือใช้จากผลิตผลเกษตร และการวางแผนครอบครัว

3. เปรียบเทียบความต้องการของเกษตรกร

เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างความต้องการของเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้า ปานกลาง และล้าหลัง ด้วยการทดสอบค่าเอฟ (F-Test) ได้ผลดังนี้

3.1 เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลาง และเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลัง มีความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้าน การเกษตรทั่วไป การผลิตพืช การจัดการไร่นาด้านพันธุ์และแหล่งพันธุ์ของพืช การเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และวิธีการตอนสัตว์

3.2 เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางและเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้า มีความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตร แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้าน คหกรรมศาสตร์

3.3 เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้า ปานกลาง และล้าหลัง มีความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการเตรียมดินเพื่อปลูกพืช การดูแลบำรุงรักษาพืช ศัตรูพืชและการป้องกันกำจัด

4. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของเกษตรกรเกี่ยวกับความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรสรุปได้ดังนี้คือ

4.1 ข้อเสนอแนะด้านการผลิตทางการเกษตร เกษตรกรต้องการรับบริการความรู้เรื่องการผลิตกะหล่ำง การปลูกยางพารา การปลูกผักพื้นบ้าน และความรู้ทางด้านช่าง

4.2 ข้อเสนอแนะด้านการจัดการไร่นา เกษตรกรต้องการรับบริการความรู้เรื่องการวางแผนการใช้ที่ดินเพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และเรื่องกฎหมายที่ควรรู้ในชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ เกษตรกรต้องการให้ทางวิทยาลัย จัดให้มีการฝึกอบรมโดย

เน้นการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อจะได้เข้าใจง่ายขึ้นและสามารถนำไปปฏิบัติได้

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยเรื่อง "ความต้องการของเกษตรกรในการรับบริการทางวิชาการเกษตร จากวิทยาลัยเกษตรกรรมบุรีรัมย์" ผู้วิจัยได้แยก อภิปรายเป็นความต้องการด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรด้านการผลิตทางการเกษตร

จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ด้านการผลิตทางการเกษตร 3 ด้าน ดังนี้

1.1 ด้านการเกษตรทั่วไป จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนา ก้าวหน้า ปานกลาง และล้าหลัง มีความต้องการรับบริการความรู้ด้านนี้ในระดับมาก ในเรื่อง การบำรุงรักษาดินให้เหมาะสมแก่การปลูกพืช การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชที่สำคัญ โรคระบาดที่สำคัญในสัตว์และการป้องกันรักษาโรค การชลประทานเพื่อการเกษตร หลักการปรับปรุงและบำรุงพันธุ์พืช วิธีการใช้ปุ๋ยเคมี หลักและวิธีการขยายพันธุ์พืช วิธีการทำและใช้ปุ๋ยหมัก หลักการเลี้ยงสัตว์ทั่วไป อาหารและวิธีการให้อาหารสัตว์ การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ พร้อมกันในเรื่องที่เดียวกัน การดูแลรักษาเครื่องมือทุ่นแรงที่ใช้ในไร่นา

การที่เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ เรื่องการบำรุงรักษาดินให้เหมาะสมแก่การปลูกพืช อาจเป็นเพราะโครงสร้างดินส่วนใหญ่ของจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นดินทรายจึงระบายน้ำได้เร็ว ดังนั้นแม้ว่าจะมีฝนตกมากกว่าภาคกลางของประเทศ แต่ก็มีความแห้งแล้ง และขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง ทั้งความอุดมสมบูรณ์ของดินมีตั้งแต่ระดับต่ำสุดถึงปานกลาง ดินไม่อุ้มน้ำและไม่เกาะความชื้นทำให้ดินแห้งแล้ง¹ ซึ่งลักษณะดินเช่นนี้ เหมาะกับการเพาะปลูกพืชไร่หรือการเกษตรซึ่งใช้น้ำน้อยอื่น ๆ มากกว่าการทำนา แต่โดยความเป็นจริงแล้ว เกษตรกรใช้พื้นที่กว่าครึ่งหนึ่งของ เนื้อที่เพื่อการเกษตรทั้งหมดในการทำนา โดยเป้าหมายหลักของการทำนาคือ การเก็บ

¹วิทยาลัยเกษตรกรรมบุรีรัมย์, สรุปผลการปฏิบัติงานโครงการฝึกอบรมวิชาชีพเกษตรกรรมระยะสั้น และเคลื่อนที่ 2527, (เอกสารอัดสำเนา), หน้า 3.

ผลผลิตไว้บริโภคเองในครัวเรือนมากกว่าที่จะผลิตเพื่อสนองต่อความต้องการของตลาด² ด้วยเหตุนี้จึงมักปรากฏว่าพื้นที่ส่วนนี้จำนวนไม่น้อยอาจถูกทิ้งไว้เฉย ๆ เมื่อปรากฏว่าไม่มีฝนเพียงพอสำหรับการเพาะปลูกข้าว หรือฝนมาช้า ดังนั้นถ้าพื้นที่เหล่านี้ได้รับการบำรุงดูแลรักษาให้มีความชื้นพอเหมาะสำหรับปลูกพืชอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ข้าว ก็จะทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่ม และมีการใช้ที่ดินและแรงงานทางการเกษตรได้อย่างเต็มที่ สำหรับวิธีการบำรุงรักษาดินอย่างง่ายคือการปลูกพืชหมุนเวียน ซึ่งปัญญา ทิรัญศรีคม ได้กล่าวถึงคุณประโยชน์ 7 ประการ อันเกิดจากการปลูกพืชหมุนเวียนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของดินดังนี้คือ

1. ทำให้ดินมีสภาพที่เหมาะสมสำหรับพืช
2. เป็นการเพิ่มไนโตรเจนและอินทรีย์วัตถุให้แก่ดิน
3. ทำให้ดินได้ประโยชน์จากการใช้ปุ๋ยคอก ปุ๋ยวิทยาศาสตร์
4. ไม่ทำให้พื้นที่ว่างเปล่า
5. เปลี่ยนตำแหน่งการดูดอาหารของพืชระบบรากต่าง ๆ
6. ช่วยขจัดการเป็นพิษอันอาจเกิดขึ้นได้จากสารที่เป็นพิษบางอย่างในดิน
7. ทำให้คุณภาพของพืชที่ปลูกดีขึ้น³

นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่สำคัญ เนื่องจากในการพัฒนาทางการเกษตรนั้น ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่จะหลีกเลี่ยงไม่ได้คือ การใช้อย่างป้องกันและกำจัดศัตรูพืช เนื่องจากพืชที่ปลูกโดยทั่วไปมักจะมีศัตรูพืชมารบกวน ซึ่งศัตรูพืชเหล่านี้ซึ่งได้แก่แมลง วัชพืช และโรคของพืชจะทำให้ผลผลิตลดลง ดังนั้นความต้องการความรู้เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่สำคัญ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับเกษตรกรมาก แต่เนื่องจากยาป้องกันและกำจัดศัตรูพืชมีราคาแพง เพราะประเทศไทยผลิตยากำจัด

² สมภพ มานะรังสรรค์, เศรษฐกิจชนบทไทย (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2528), หน้า 24.

³ ปัญญา ทิรัญศรีคม, เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการเกษตร ในเอกสารการสอนชุดวิชา ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร (กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2525), หน้า 25.

ศัตรูพืชเองไม่ได้ ต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ดังนั้นเกษตรกรจึงมีข้อจำกัดในการใช้ยาปราบศัตรูพืชโดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เกษตรกรเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อยาปราบศัตรูพืชประมาณ 0.58 บาทต่อไร่ ซึ่งนับว่าน้อยมาก และยังมีรายงานว่า เกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ใช้ยาปราบศัตรูพืชน้อยกว่าเกณฑ์เฉลี่ยของภาคด้วย⁴ ในเรื่องนี้จากการสอบถามเกษตรกรขณะที่เก็บข้อมูล พบว่า เกษตรกรบางรายต้องปล่อยให้ศัตรูพืชทำลายพืชในไร่นา โดยที่ไม่ทราบว่าจะทำอย่างไร เพราะไม่รู้จักศัตรูพืชว่าเป็นชนิดไหน และจะต้องใช้ยาอะไร นอกจากนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของตำบล มีพื้นที่ที่ต้องรับผิดชอบดูแลกว้างขวาง จึงไม่สามารถที่จะมาให้ความแนะนำได้ เกษตรกรจึงต้องปล่อยให้ตามยถากรรมอย่างไรก็ตามการให้บริการความรู้เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่สำคัญ เป็นสิ่งที่จำเป็นมากเพราะยาป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเปรียบเสมือนดาบสองคม ซึ่งมีทั้งคุณและโทษ การฉีดพ่นในเรือกลสวนไร่นา นอกจากจะทำลายศัตรูพืชแล้วยังมีสิ่งมีชีวิตต่าง ๆ เช่น สัตว์เลี้ยง สัตว์ป่า สัตว์น้ำ และคน ตลอดจนสิ่งแวดล้อมคือ อากาศ ดิน และน้ำ จะต้องได้รับผลเสียหายจากการใช้ยานั้นด้วย ถ้ากระทำโดยไม่รอบคอบ หนึ่งยากำจัดศัตรูพืชเช่นยาฆ่าแมลงนั้น ไม่สามารถป้องกันและกำจัดแมลงได้อย่างถาวร ตลอดไป แต่เป็นการป้องกันและกำจัดเพียงชั่วคราวเท่านั้น และการใช้ยากำจัดศัตรูพืชก็ไม่สามารถรับประกันได้ว่า ยานั้นจะฆ่าแมลงได้หมดทุกตัว ยังมีแมลงศัตรูพืชบางส่วนหลงเหลือรอดชีวิตจากฤทธิ์ยาอยู่บ้าง และแมลงเหล่านี้จะสร้างความต้านทานต่อฤทธิ์ยา กลับมาระบาดอีกและรุนแรงกว่าเดิม ดังนั้นการใช้ควรให้ถูกวิธี และใช้วิธีการอื่นควบคู่ไปด้วย เช่นการปราบทางชีววิธีและการปราบทางเขตกรรม จะได้ผลดีกว่า⁵ เท่าที่กล่าวมาจะเห็นว่า การที่เกษตรกรมีความต้องการความรู้เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่สำคัญอยู่ในระดับมาก เพราะศัตรูพืชจะทำให้ผลผลิต

⁴ณรงค์ ทูตานวัตร, "ตัวจำกัดทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อการผลิตทางเกษตรที่อาศัยน้ำฝนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง" รายงานการวิจัยที่เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.2525, หน้า 10 (อัครสำเนา)

⁵วีระพงศ์ จันทร์โพธิ์ศรี และคณะ "ยากำจัดศัตรูพืช เทคโนโลยีที่ต้องระมัดระวัง" ใน ชนบทไทย 2526 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ยูไนเต็ดโปรดักชั่น, 2527) หน้า 92.

ลดลง และวิธีการปราบศัตรูพืชเป็นสิ่งซึ่งจะต้องกระทำด้วยความรอบคอบ และมีความรู้จริงจึงจะ
ได้ผลที่ดี

การที่เกษตรกรต้องการรับบริการความรู้ เรื่อง หลักการปรับปรุงและบำรุงพันธุ์พืช
ตลอดจนวิธีการขยายพันธุ์พืช เป็นเพราะว่า ในการทำการเกษตรพันธุ์พืชเป็นจุด เริ่มต้นของการ
ผลิต เป็นจุด เริ่มต้นสำหรับเกษตรกรที่จะลงทุนลงแรงและเวลาปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้
ได้มาซึ่งผลผลิตที่คาดหวังไว้ เนื่องด้วยพันธุ์พืชที่ใหม่ ๆ ย่อมเกี่ยวโยงโดยตรงไปถึงคุณภาพและ
ปริมาณผลผลิตหรือรายได้ เกษตรกรจึงมัก เข้าใจถึงความสำคัญของพันธุ์พืชและพยายามแสวงหา
พันธุ์พืชที่ดีกว่าเดิมอยู่เสมอ เท่าที่จะทำได้ เพื่อแก้ปัญหาการผลิตและเพื่อสนองความต้องการของ
ตลาดการปรับปรุงพันธุ์พืชอย่างง่ายคือ การคัดเลือกพันธุ์ สำหรับวัตถุประสงค์ของการปรับปรุง
และบำรุงรักษาพันธุ์พืชนั้น เพื่อให้พืชมีความต้านทานต่อโรคและแมลงต่าง ๆ ให้สามารถทนแล้ง
ทนน้ำ มีความไวต่อช่วงแสง มีช่วงอายุสั้นยาวต่าง ๆ กัน มีลักษณะการเจริญเติบโต ความสูง
ต่ำต่าง ๆ กัน และมีคุณภาพและปริมาณผลผลิตสูงขึ้น เมื่อเกษตรกรมีพันธุ์พืชที่ดีแล้ว ก็มีความต้อง
การที่จะขยายพันธุ์พืช ซึ่งวิธีการขยายพันธุ์พืชมียหลายวิธีการแตกต่างกันไปตามความเหมาะสมของ
พืชแต่ละชนิด ขั้นตอนและวิธีการขยายพันธุ์พืชแบบต่าง ๆ มีเทคนิควิธีที่ไม่ยุ่งยากนัก ซึ่งเกษตรกร
สามารถที่จะเรียนรู้ได้ง่าย การที่เกษตรกรรู้วิธีการขยายพันธุ์พืชจะทำให้เกษตรกรสามารถเพิ่ม
ต้นพืชจากที่มีอยู่โดยไม่ต้องนำต้นพืชมาจากที่อื่น ทำให้เกษตรกรมีพันธุ์พืชที่ดีได้โดยไม่ต้องลงทุน
นอกจากนี้เกษตรกรสามารถที่จะขยายพันธุ์พืช แล้วนำไปจำหน่าย เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว
อีกทางหนึ่ง

ผลการวิจัย พบว่าเกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมาก เกี่ยว
กับการใช้ปุ๋ยเคมี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจุบันเกษตรกรไทยส่วนใหญ่ เห็นคุณค่าประโยชน์และความ
สำคัญของปุ๋ยเคมี จึงมีความต้องการที่จะใช้ปุ๋ยเพื่อเพิ่มผลผลิตของตนให้สูงขึ้น แต่มีข้อจำกัดหลาย
ประการที่ทำให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยเคมีได้น้อย เนื่องจากเกษตรกรมีรายได้ต่ำไม่แน่นอน เพราะการ
ผลิตพืชผลของเกษตรกรยังขึ้นอยู่กับภาวะดินฟ้าอากาศ การระบาดของโรค แมลงศัตรูพืช และ
ปุ๋ยเคมีก็มีราคาสูง นอกจากนี้แล้ว การขาดความรู้ด้านวิทยาการสมัยใหม่ของเกษตรกรทำให้การ
ใช้ปุ๋ยเคมีเป็นไปอย่างไร้ประสิทธิภาพ เพราะเกษตรกรบางคนไม่ทราบว่าใส่ปุ๋ยจำนวนเท่าไร
ต่อพื้นที่จำนวนหนึ่ง และปุ๋ยเคมีมีมากมายหลายสูตร ทำให้เกษตรกรไม่ทราบว่าสูตรใดจึงจะเหมาะ
กับพืชที่ตนเองปลูก จากการที่ผู้วิจัยได้สอบถามเกษตรกรบางท่าน ได้ทราบว่ามิเกษตรกรจำนวนไม่
น้อยที่ซื้อปุ๋ยเคมีไปใส่ในนาข้าว โดยการสอบถามจากเพื่อนบ้าน เพราะเห็นว่าเพื่อนบ้านใส่ปุ๋ยแล้ว

ข้าวให้ผลผลิตดี จึงใส่ตาม ซึ่งบางครั้งผลผลิตที่ได้ก็ไม่ดีเท่ากับเพื่อนบ้าน จะเห็นว่าเกษตรกรมีความต้องการรับความรู้เกี่ยวกับวิธีการใช้ปุ๋ยเคมีเป็นอย่างมากเพื่อจะได้สามารถนำไปใช้ได้จริง อย่างไรก็ตามจากการที่ปุ๋ยเคมีมีราคาแพง การที่เกษตรกรจะซื้อปุ๋ยเคมีมาใช้จึงมีความเป็นไปได้น้อย ดังนั้นเพื่อให้มีความเหมาะสมกับสภาพของความเป็นอยู่ของเกษตรกร จึงมีเกษตรกรจำนวนมากต้องใช้น้ำคอก หรือน้ำหมักสำหรับบำรุงต้นพืช ซึ่งปุ๋ยเหล่านี้เกษตรกรไม่ต้องลงทุนอะไรเลย สามารถใช้เศษเหลือใช้จากผลิตผลทางการเกษตรมาทำปุ๋ยหมักได้ ปุ๋ยหมักสามารถนำมาใช้บำรุงพืชผักได้ดี ซึ่งเกษตรกรส่วนมากมักจะปลูกพืชผักกันอยู่แล้วทุกครัวเรือน

การชลประทานเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นมากสำหรับเกษตรกรในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่ในระดับมากเนื่องจากว่า องค์ประกอบที่สำคัญและจำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืชคือ น้ำ ที่อยู่ในรูปความชื้นในดินและธาตุอาหารซึ่งอยู่ในสารละลายในดิน รวมทั้งพลังงานแสงแดดด้วย แต่ในสภาพคามธรรมชาติแล้ว องค์ประกอบเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งน้ำซึ่งได้มาจากฝน มักจะไม่มีเพียงพอที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่พืชได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นเมื่อสภาพคามธรรมชาติไม่อำนวยให้ การจัดหาให้น้ำให้แก่พืชอย่างพอเหมาะและทันกับความต้องการจึงเป็นสิ่งจำเป็น เกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ เป็นเกษตรกรที่ทำนาในเขตน้าฝน กล่าวคืออาศัยน้ำฝนมากกว่าน้ำจากคลองชลประทาน แต่ปรากฏว่าเกษตรกรต้องประสบกับภาวะฝนแล้งอยู่เสมอ ทำให้ข้าวในนาได้รับความเสียหายมาก ดังนั้นในระหว่างที่ข้าวต้องการน้ำฝนแต่ฝนไม่ตก การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อช่วยต้นข้าว จึงเป็นสิ่งที่ทางจังหวัด ได้พยายามช่วยเหลือ เกษตรกรโดยจัด เครื่องสูบน้ำไปช่วย นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้ให้คำแนะนำเกษตรกรให้ขุดบ่อเก็บน้ำไว้ใช้ อย่างไรก็ตามรัฐบาล ได้พยายามทุ่มเทลงทุนอย่างมาก ในการพัฒนาการชลประทานให้กว้างขวางขึ้น เพื่อให้เกษตรกรได้ใช้น้ำในระดับไร่นาได้อย่างทั่วถึง เพราะประโยชน์ที่เกษตรกรจะได้รับจากการชลประทานมีดังนี้คือ

1. เกษตรกรจะมีน้ำอยู่ในพื้นที่ตลอดเวลาที่ต้องการ
2. การชลประทานสามารถควบคุมการทำงานของจุลินทรีย์ในดินบางชนิด เพื่อให้ดินเหมาะสมแก่การปลูกพืช
3. การชลประทาน ทำให้การใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรอื่น ๆ มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

4. การชลประทานช่วยเพิ่มกำไรให้แก่เกษตรกร เพราะจะได้ผลิตผลสูงขึ้น คุณภาพดีขึ้น⁶

การทำเชื้อเห็ดและการเพาะเห็ด เป็นความรู้อีกเรื่องหนึ่ง ที่ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ เรื่องที่อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ในการเพาะปลูกพืชหลังจากเกษตรกรเก็บเกี่ยวผลผลิตส่วนที่สามารถบริโภคได้ ก็จะเหลือส่วนที่บริโภคไม่ได้ เช่น ฟางข้าว เปลือกฝักถั่วเขียว เปลือกเมล็ดถั่วเหลือง ชังข้าวโพด ซึ่งสิ่งเหล่านี้สามารถนำมาใช้เพาะเห็ดฟางได้ เห็ดเป็นอาหารที่เพาะเลี้ยงได้ง่ายและใช้เวลาในการผลิตไม่นาน ตลอดจนเทคนิคในการผลิตก็ไม่สลับซับซ้อนมากนัก และเมื่อเพาะเห็ดฟางได้แล้ว ส่วนที่เหลือจากการเพาะก็สามารถที่จะนำมาทำเป็นปุ๋ยหมัก เพื่อใช้สำหรับปรับปรุงดินให้มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นการประหยัดการใช้ปุ๋ยเคมี ทำให้ต้นทุนในการทำไร่ทำนาลดลงอีกด้วย นอกจากนี้เกษตรกรยังได้เห็ดฟางมาเป็นอาหารหรือนำไปขายทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นและเป็นการใช้แรงงานซึ่งปกติจะว่างงานหลังจากเกี่ยวข้าวแล้วให้มีประโยชน์มากขึ้น

นอกจากการปลูกพืชแล้ว เกษตรกรไทย มีการเลี้ยงสัตว์ควบคู่กันไปด้วย จากผลการวิจัยเกี่ยวกับสภาพโดยทั่วไปของเกษตรกรพบว่าเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนา ก้าวหน้า ปานกลาง และล่าช้า มีจำนวนของผู้ที่เลี้ยงสัตว์มากกว่า ผู้ที่ไม่ได้เลี้ยง และสัตว์ที่เลี้ยงส่วนมากคือ กระบือและไก่พื้นบ้าน จรัล จันทลักษณ์ได้กล่าวถึง ลักษณะการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรซึ่งสามารถสรุปได้ ดังนี้คือ

1. เพื่อเป็นอาชีพเสริมการเพาะปลูก เกษตรกรเลี้ยงวัวควายไว้ใช้งานในการเพาะปลูก สำหรับอาหารของสัตว์เหล่านี้คือ ผลพลอยได้จากการทำงาน เช่น ฟางข้าว ชังข้าว นอกจากนี้มูลของสัตว์ยังสามารถใช้เป็นปุ๋ยในไร่นา เมื่อสัตว์เหล่านี้มีอายุมาก เกษตรกรจึงจำหน่ายเนื้อ เป็นรายได้อีกทางหนึ่ง
2. พื้นที่บางแห่งที่ไม่เหมาะกับการปลูกพืช เพราะดินขาดความอุดมสมบูรณ์การเลี้ยงสัตว์ของคนชนบทก็มุ่งใช้ประโยชน์พื้นที่เหล่านี้
3. ใช้การลงทุนเป็นเงินเล็กน้อย ใช้ความรู้พื้นบ้านเท่านั้น เพราะการเลี้ยงสัตว์

⁶ ภาควิชาการศึกษาศาสตร์วิชาพืชไร่, "ชลประทานเพื่อการเกษตร" ในเอกสารการสอนวิชาพืชไร่ 2518, หน้า 156 (อัดสำเนา)

ในชนบทโดยทั่วไป มักไม่ต้องลงทุนเรื่องอาหารผสม ยารักษาโรค ชาวบ้านใช้อาหารที่มีอยู่ตามบ้าน เวลาสัตว์ป่วยก็มักรักษาโดยวิธีพื้นบ้าน ไม่มีการฉีควัคซีน หรือการถ่ายพยาธิ ดังนั้นการเลี้ยงสัตว์จึงเป็นกิจกรรมง่าย ๆ แม้แต่พันธุ์สัตว์บางที่ก็ใช้ลูกเล้าหรือลูกคอก

4. เป็นการผลิตที่มีใช้เพื่อจำหน่าย ชาวชนบทเลี้ยงสัตว์ไว้เพื่อใช้งานและเป็นอาหาร⁷

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นว่าเกษตรกรได้ทำการเลี้ยงสัตว์โดยไม่ได้นำหลักวิชาเข้าไปพัฒนาเลย เป็นการเลี้ยงแบบปล่อยให้สัตว์หาอาหารกันเอง เมื่อสัตว์เป็นโรคก็รักษาด้วยวิธีพื้นบ้าน บางครั้งเกิดโรคระบาดสัตว์เกษตรกรก็ต้องยอมปล่อยให้สัตว์เหล่านั้นตายไป โดยเฉพาะการเลี้ยงไก่ มีอุปสรรคสำคัญคือ โรคระบาด ซึ่งก่อให้เกิดการตายและสูญเสียในหมู่บ้านในอัตราที่สูง เป็นการตายแบบยกเล้า จากการศึกษาของกองศึกษาภาวะเศรษฐกิจ และเผยแพร่การพัฒนา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นถึงความสำคัญของปัญหานี้และรู้สึก เสียหายสัตว์เลี้ยงแต่ก็ไม่ทราบว่าจะป้องกันมิให้เกิดปัญหานี้ได้อย่างไร จึงปล่อยให้ปัญหานี้ให้เป็นไปตามบุญตามกรรม⁸ ดังนั้นถ้าวิทยาลัยเกษตรกรรมให้บริการความรู้ด้านหลักและวิธีการเลี้ยงสัตว์ การให้อาหารสัตว์และการป้องกันรักษาโรคระบาดของสัตว์ ก็จะตรงกับความต้องการของเกษตรกรมาก เพราะเมื่อสามารถเลี้ยงสัตว์ได้ผลดีแล้ว เกษตรกรก็จะได้รับผลประโยชน์ มีอาหารโปรตีนสำหรับบริโภคในครัวเรือน นอกจากนี้แล้วเกษตรกรสามารถที่จะเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้าได้ถ้ามีเงินทุนพอเพียง

เกษตรกรโดยทั่วไปจะเพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์โดยแยกออกจากกัน กล่าวคือ จะทำการเพาะปลูกในที่ดินส่วนหนึ่ง และถ้ามีการเลี้ยงสัตว์ก็จะนำไปเลี้ยงอีกที่หนึ่ง แต่ในปัจจุบันโลกของเราได้เจริญก้าวหน้าอยู่ตลอดเวลา จึงมีวิทยาการแบบใหม่คือ การเลี้ยงสัตว์ควบคู่ไปกับการเพาะปลูก คือ การเลี้ยงปลาในนาข้าว ทำให้เกษตรกรสามารถได้ผลประโยชน์เพิ่มขึ้นซึ่งถ้าปลูกข้าวแต่เพียงอย่างเดียว เกษตรกรก็จะได้ผลผลิตเฉพาะข้าวอย่างเดียว ในขณะที่เดียวกันถ้าเกษตรกรเลี้ยงปลาไปด้วย เขาก็จะได้ปลาเป็นอาหารสำหรับบริโภค หรือนำไปขายเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว สำหรับความรู้เรื่องนี้ ยังไม่เป็นที่แพร่หลายเท่าที่ควร แต่

⁷ จรัส จันทลักษณ์. การพัฒนาปศุสัตว์เพื่อชนบท (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), 112-113.

⁸ ศักดิ์เจริญ ภวภูตานนท์ "ไก่พื้นบ้าน โครงการป้องกันโรคระบาด" ใน ชนบทไทย 2526 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ยูไนเต็ควัดไผ่, 2527), หน้า 66.

เกษตรกรก็มีความต้องการรับบริการความรู้ในด้านนี้อย่างมาก

จากผลการวิจัยสถานภาพทั่วไปของเกษตรกรพบว่า มีเกษตรกรส่วนน้อยที่ใช้เครื่องทุ่นแรงช่วยในการทำทการเกษตร ดังนั้นความต้องการรับบริการความรู้เรื่องการดูแลรักษาเครื่องมือทุ่นแรงที่ใช้ในไร่นา จึงอยู่ในระดับปานกลาง

1.2 ด้านการผลิตพืช จากการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในการผลิตข้าว มากที่สุด สำหรับพืชไร่เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ปานกลางทุกประเภท ยกเว้นการปลูกข้าวพ่าง ส่วนพืชสวนเกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมากทุกประเภท ยกเว้นเรื่อง การปลูกละมุดและส้มโอ นอกจากนี้เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้เรื่องการผลิตพืชผักในระดับมากทุกประเภท ยกเว้นการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน

การที่เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้เรื่องการปลูกข้าวมากที่สุด อาจจะเป็นไปได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ตอบแบบสอบถามมีอาชีพทำนาเป็นหลัก และได้ผลผลิตค่อนข้างต่ำ ผลิตได้แค่พอบริโภคหรือมีเหลือสำหรับขายเพียงเล็กน้อย และบางครอบครัวก็ไม่เหลือพอที่จะนำไปขายได้ สาเหตุที่ทำให้ผลผลิตข้าวต่ำคือการใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมือง ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ ขาดการบำรุงดิน การใช้ปุ๋ยหมัก หรือปุ๋ยคอกส่วนใหญ่ใส่เฉพาะในแปลงตกกล้า มีการใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณต่ำกว่าที่ทางราชการแนะนำมาก เนื่องจากปุ๋ยเคมีมีราคาแพงและบางครั้งก็มีปัญหาปุ๋ยปลอม การดูแลรักษาแปลงข้าวยังไม่ดีพอโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การป้องกันและปราบปรามศัตรูข้าวยังกระทำกันน้อย⁹ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวของเกษตรกรโดยตรง ดังนั้นเกษตรกรจึงมีความต้องการรับบริการความรู้ในเรื่องนี้มาก เพราะถ้าเขาสามารถผลิตข้าวได้มากขึ้นครอบครัวก็จะมีภาระกินที่อยู่ดีขึ้น และจะก่อให้เกิดกำลังใจที่จะปรับปรุงความเป็นอยู่ด้านอื่น ๆ ต่อไป

ความต้องการรับบริการความรู้เกี่ยวกับการปลูกพืชไร่นาชนิดต่าง ๆ พบว่าเกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ทำไร่ นอกจากนี้แล้วปัญหาการตลาดของผลผลิตเกษตรต่าง ๆ ก็ยังมีความไม่คงที่ ทำให้เกษตรกรไม่กล้าเสี่ยงกับการปลูกพืชไร่เหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็น ปอ มันสำปะหลัง อ้อย ข้าวโพด ถั่วเขียว

⁹ณรงค์ ทูตานวัตร ตัวจำกัดทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีต่อการผลิตทางเกษตรที่อาศัยน้ำฝนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง, หน้า 126.

ถั่วเหลือง หรือ ถั่วลิสง เนื่องจากการปลูกพืชไร่เหล่านี้จะได้ผลดี จะต้องมีการลงทุนทางด้านปุ๋ย เคมี และยาฆ่าแมลง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีราคาแพง จึงทำให้เกษตรกรไม่กล้าเสี่ยงกับการลงทุนปลูกพืชเหล่านี้ ดังนั้น ความต้องการรับบริการความรู้ในเรื่องเหล่านี้ จึงอยู่ในระดับปานกลาง อย่างไรก็ตามการปลูกพืชไร่ถ้าปลูกแล้วได้ราคาดี หรือมีการประกันราคาที่แน่นอน เกษตรกรก็อาจจะกล้าที่จะเสี่ยงต่อการปลูกพืชเหล่านี้ก็ได้

จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ เรื่องการปลูกข้าวฟ่างในระดับน้อย เรื่องนี้อาจเป็นเพราะ ข้าวฟ่าง เป็นพืชอาหารสัตว์ ซึ่งต่างกับพืชไร่ชนิดอื่น ๆ ถ้าปลูกแล้วไม่ได้ราคาดี เกษตรกรก็ไม่สามารถที่จะนำมาบริโภคได้ แต่ถ้าเป็นพืชไร่อื่น ๆ ถ้าปลูกแล้วได้ราคาไม่ดี ก็สามารถที่จะนำมาบริโภคได้ นอกจากนี้ยังมีเกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่ไม่รู้จักว่าข้าวฟ่างเป็นพืชชนิดใด ดังนั้นความต้องการในเรื่องนี้จึงอยู่ในระดับน้อย

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้เรื่องการปลูกไม้ผลต่อไปนี้ในระดับมาก คือ มะม่วง กล้วย มะละกอ ขนุน น้อยหน่า แตงโม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรโดยทั่วไป มักจะปลูกไม้ผลเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน และไม้ผลที่กล่าวข้างต้น เป็นไม้ผลที่ปลูกง่าย โตเร็ว ขยายพันธุ์ได้ง่าย ไม่เลือกดินฟ้า อากาศ บางชนิดก็ให้ผลปีละครั้ง การจะให้ผลเป็นจำนวนมาก หรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับดินฟ้า อากาศ ตลอดจนการดูแลรักษาของเกษตรกรด้วย ไม้ผลที่ออกตรงตามฤดูจะขายได้ราคาดี ในช่วงต้นฤดูและปลายฤดูเท่านั้น สำหรับในช่วงตอนกลางฤดูมักจะขายไม่ได้ราคา เนื่องจากมีผลผลิตออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมาก ดังนั้นเกษตรกรที่ตลาดจะต้องพยายามบำรุงดูแลรักษาไม้ผลเหล่านี้เพื่อให้มีผลในช่วงต้นฤดู เพื่อที่จะขายได้ราคาดี แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าผลผลิตมีมาก เกษตรกรก็สามารถนำไปแปรรูปเป็นลักษณะต่าง ๆ ได้ เช่น กล้วยกวน มะม่วงกวน มะม่วงคอง มะม่วงแช่อิ่ม เป็นต้น ดังนั้นเกษตรกรจึงมีความต้องการรับบริการความรู้ในเรื่องการปลูกไม้ผลในระดับมาก เพราะถ้ามีความรู้ที่จะบำรุงรักษาให้ดีแล้ว ผลผลิตที่ได้ก็จะทำให้บริโภคกันอย่างพอเพียงในครัวเรือน และถ้ามีมากก็สามารถที่จะแปรรูปเก็บไว้บริโภคได้หรือนำไปขายเพื่อเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัวได้อีกทางหนึ่ง

สำหรับความต้องการรับบริการความรู้เรื่องการปลูกส้มโอ และละมุด เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเป็นเพราะผลไม้มทั้ง 2 ชนิดนี้ เกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ไม่นิยมรับประทาน จึงปลูกกันไม่มากนัก แต่อย่างไรก็ตามถ้าทางวิทยาลัยเกษตรกรรมบุรีรัมย์จะให้บริการความรู้เรื่องนี้ เกษตรกรอาจยินดีที่จะเข้ารับการอบรมก็ได้

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ เรื่องการปลูกพืชผักตระกูลมะเขือ พริก แดง กระหล่ำ และถั่ว อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกพืชผักสวนครัวเหล่านี้ไว้บริโภคเอง และเกษตรกรบางท่านก็ปลูกไว้เพื่อจำหน่ายด้วย ดังนั้นเกษตรกรจึงมีความต้องการรับบริการความรู้ เรื่องการปลูกพืชผักเหล่านี้เพื่อนำความรู้ไปปรับปรุงเพื่อเพิ่มผลผลิตพืชผักต่าง ๆ ให้มากขึ้น จะได้เป็นการช่วยประหยัดรายจ่าย อีกทางหนึ่ง เพราะถ้าปลูกได้ผลผลิตดีก็ไม่จำเป็นต้องเสียเงินไปซื้อผักมาบริโภค

สำหรับการปลูกข้าวโพดฝักอ่อน เกษตรกรมีความต้องการในระดับปานกลาง ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าเกษตรกรยังไม่รู้จักข้าวโพดฝักอ่อน เพราะจากการที่ผู้วิจัยออกไปแจกแบบสอบถามด้วยตนเองพบว่า มีเกษตรกรหลายท่านไม่ตอบแบบสอบถามข้อนี้ ผู้วิจัยจึงได้ถามเกษตรกรว่าทำไมจึงไม่ตอบ เกษตรกรหลายท่านตอบว่า เพราะไม่รู้จัก ไม่เคยได้ยิน ไม่เคยเห็น แต่เมื่ออธิบายแล้วว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร สามารถนำมาทำอะไรได้บ้าง เกษตรกรจึงตอบแบบสอบถาม ลักษณะคำตอบอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นจึงอาจเป็นไปได้ว่า เกษตรกรยังไม่แน่ใจว่าความรู้เหล่านี้จะเป็นประโยชน์สำหรับตัวเองหรือไม่

1.3 ด้านการผลิตสัตว์ ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ เรื่องการเลี้ยงสัตว์อยู่ในระดับมากเพียง 5 ประเภทคือ กระบือ สุกร ไก่พื้นบ้าน เป็ด และปลา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ เกษตรกรโดยทั่วไปได้ทำการเลี้ยงสัตว์เหล่านี้อยู่บ้างแล้ว กล่าวคือ กระบือเลี้ยงไว้เพื่อใช้งานในไร่นา เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีเครื่องทุ่นแรงทางการเกษตรใช้ ดังนั้นจึงต้องอาศัยแรงงานจากสัตว์ สำหรับ สุกร ไก่พื้นบ้าน เป็ด และปลา เกษตรกรเลี้ยงไว้เป็นอาหารมากกว่าจำหน่าย ซึ่งสัตว์เหล่านี้ยกเว้นปลา เกษตรกรเลี้ยงแบบง่าย ๆ มีการลงทุนต่ำ โดยปล่อยให้สัตว์หาอาหารเอง หรือให้เศษผัก เศษอาหารที่เหลือแทนที่จะทิ้งให้เสียประโยชน์ พันธุ์สัตว์ที่นำมาเลี้ยง ส่วนมากเป็นพันธุ์พื้นเมืองทำให้ไม่ต้องดูแลมาก และมักจะเป็นสัตว์แข็งแรงไม่ค่อยเป็นโรคโดยเฉพาะกระบือ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรก็ยังมีความต้องการรับบริการความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงสัตว์เหล่านี้มาก เพราะนอกจากจะเป็นประโยชน์คือได้บริโภคแล้ว ยังสามารถที่จะนำไปจำหน่ายเป็นรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่งด้วย

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับปานกลางเกี่ยวกับการเลี้ยง โคเนื้อ โคนม ไก่ไข่ ไก่เนื้อ และไหม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ โคเนื้อ โคนม ไก่ไข่ ไก่เนื้อ เป็นสัตว์ที่โดยทั่วไปจะเลี้ยงเพื่อการจำหน่ายมากกว่าที่จะเลี้ยงไว้เพื่อบริโภคในครัวเรือน

การเลี้ยงจะต้องมีการลงทุนสูง กล่าวคือ ต้องสร้างโรงเรือน มีการให้อาหารเสริม ฉีดวัคซีน และถ่ายพยาธิ นอกจากนี้แล้วต้องเลี้ยงดูด้วยความเอาใจใส่อย่างดีด้วย ดังนั้นเกษตรกรจึงมีความต้องการที่จะรับบริการความรู้เรื่องเหล่านี้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เกษตรกรอาจจะมีความคิดว่า ถ้าพอมีเงินบ้างหรือถ้าได้ศึกษาดูแล้ว มีตลาดรับซื้อผลผลิต เหล่านี้ก็จะทดลองทำดู ส่วนในเรื่องของการเลี้ยงไหม เกษตรกรส่วนมากได้ทำอยู่แล้ว และไม่ปรากฏว่าประสบกับปัญหามากนัก อย่างไรก็ตามเกษตรกรก็ยังคงมีความต้องการที่จะรับความรู้เพิ่มเติมอีก

สำหรับเรื่องการเลี้ยงผึ้ง จากผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับน้อย อาจจะเป็นเพราะเกษตรกรสามารถหาน้ำผึ้งได้จากธรรมชาติ จึงไม่เห็นความสำคัญของการเลี้ยงผึ้ง นอกจากนี้แล้วเกษตรกร บางท่านได้ให้ความเห็นว่า ตนเองไม่มีความสามารถพอ และอุปกรณ์ต่าง ๆ ก็ไม่รู้ว่าจะใช้อะไรบ้าง

2. ด้านการจัดการไร่นา จากผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในด้านนี้มากทุกเรื่อง ดังนี้คือ วิธีการหาตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิต การกำหนดราคาและการเคลื่อนไหวของราคาสินค้าเกษตร หลักและวิธีจัดตั้งสหกรณ์การเกษตร เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่เกษตรกรจำเป็นต้องมีความรู้ เนื่องจากปัจจุบันสถานการณ์ทางการตลาดมีผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางการเกษตร ที่สำคัญคือความไม่แน่นอนของราคาผลผลิตเกษตร บางครั้งเกษตรกรต้องเลิกปลูกพืชเสริมรายได้ เช่น ปอ มันสำปะหลัง เพราะราคาตกต่ำและอยู่ในภาวะที่ขาดทุน เนื่องจากผลผลิตต่ำ ซึ่งสภาพการณ์เช่นนี้ก่อให้เกิดอุปสรรคต่อการทดลองริเริ่มปลูกพืชอื่นเสริมรายได้ของเกษตรกรคนอื่น ๆ ที่ไม่เคยปลูกพืชเสริมรายได้มาก่อน ทั้งนี้เพราะเขาเหล่านั้นเกรงว่าจะขาดทุนถ้าราคาผลผลิตตกต่ำ ดังนั้นถ้าได้ทราบข่าวราคาสินค้าก็จะสามารถทราบว่าจะผลิตอะไร จำนวนเท่าไร จัดจำหน่ายอย่างไร ตั้งราคาเท่าใดจึงจะเหมาะสม สำหรับข้อมูลทางการตลาดสินค้าเกษตรได้มีหน่วยราชการทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลพื้นฐานส่วนใหญ่ว่าเกี่ยวกับราคาและทำการเผยแพร่ หน่วยราชการเหล่านี้คือ กรมเศรษฐกิจ การพาณิชย์ กรมการค้าภายใน และศูนย์วิจัยเกษตรประจำภาคต่าง ๆ อย่างไรก็ตามการเผยแพร่ข่าวสาร ด้านนี้ของหน่วยงานต่าง ๆ ยังไม่กระจายออกไปเป็นวงกว้าง ดังนั้น เกษตรกรจึงมีความต้องการรับบริการความรู้เรื่องเหล่านี้มากนอกจากนี้เกษตรกรเป็นจำนวนมากต้องประสบกับปัญหาในการประกอบอาชีพอย่างมาก โดยเริ่มตั้งแต่พื้นดินที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ ขาดเงินทุน เพื่อ

ข้อปัจจัยในการเพิ่มผลผลิต เช่น พันธุ์พืช และยาฆ่าแมลง ตลอดจนขนาดความรู้หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิต อย่างไรก็ตาม ถ้าผลผลิตที่ได้มีมากพอที่จะสามารถขายได้เกษตรกรก็ยังคงขาดความรู้ในด้านการตลาด โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อสร้างอำนาจการต่อรอง จากการสอบถามเกษตรกรในขณะที่ยังไปแจกแบบสอบถามพบว่า เกษตรกรส่วนมากขายข้าวเปลือกให้กับโรงสีข้าวในหมู่บ้านหรือโรงสีข้าวที่อยู่ใกล้เคียง โดยให้ทางโรงสีข้าวเป็นผู้กำหนดราคาให้ และเกษตรกรได้กล่าวเพิ่มเติมว่า บางครั้งก็คิดที่จะนำไปขายในแหล่งที่ให้ราคาดี แต่มีอุปสรรคด้านการขนส่ง ซึ่งเกรงว่าจะไม่คุ้ม สำหรับปัญหานี้สามารถแก้ไขได้ถ้าเกษตรกรมีการรวมกลุ่มกันแล้วนำไปขายในแหล่งรับซื้อที่ให้ราคาดี จะเห็นว่าแม้แต่เรื่องการตลาดเพื่อจำหน่ายข้าวซึ่งเป็นผลผลิตที่เกษตรกรทำกันเป็นประจำทุกปี ก็ยังประสบกับปัญหาต่าง ๆ ตลอดมา ดังนั้นถ้าจะส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชเพื่อเสริมรายได้ ความรู้ด้านหลักและวิธีจัดตั้งสหกรณ์การเกษตร และการตลาดเพื่อจำหน่ายผลผลิต จึงนับว่ามีความสำคัญมาก

สำหรับความต้องการรับบริการความรู้ เรื่องแหล่งเงินทุนเพื่อการเกษตรและวิธีกู้ยืม การลงทุนและการหาเงินทุนหมุนเวียน หลักการตัดสินใจในการผลิตผลผลิตทางการเกษตรเพื่อการค้า และวิธีดำเนินการผลิตเพื่อการค้า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้เรื่องต่าง ๆ เหล่านี้ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเงินทุนเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งสำหรับการเพิ่มกิจกรรมในระบบการปลูกพืชหรือเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางการเกษตร เกษตรกรไทยมักอาศัยแหล่งเงินทุนจากนายเงินในท้องถิ่นซึ่งต้องเสียดอกเบี้ยในราคาสูง แหล่งทุนจากรัฐมีทุนจำกัดและมีหลักเกณฑ์ในการกู้ยืมมาก เป็นประโยชน์แก่ชาวนาชาวไร่ที่ไม่สู้จนนักมากกว่าประเภทยากจนจริง ๆ อย่างไรก็ตามการกู้เงินในท้องถิ่นนั้นถึงแม้ว่าอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าปกติแต่ก็เป็นที่ยอมรับของชาวนาจนเพราะไม่มีหลักเกณฑ์ในการกู้ยืม ระยะเวลาในการส่งคืนก็ยืดหยุ่นได้ การที่มีการยืดหยุ่นการส่งคืนเป็นเรื่องที่น่าวิตกมาก เพราะว่าอาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพที่เสี่ยงต่อความล้มเหลวเนื่องจากภัยธรรมชาติ หรือความไม่แน่นอนของราคาผลผลิต ซึ่งอาจจะทำให้เกษตรกรเหล่านี้ตกเป็นเหยื่อของนายทุนได้ไม่ยากนัก และในที่สุดอาจจะถึงกับสูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกินและก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา ดังนั้นเกษตรกรจึงมีความต้องการที่จะรับบริการความรู้เรื่องแหล่งเงินทุนเพื่อการเกษตรและระเบียบวิธีการกู้ยืม ที่ไม่เอาเปรียบเกษตรกร และเพื่อความมั่นใจว่าถ้ากู้มาแล้วตนเองจะไม่สูญเสียกรรมสิทธิ์ในที่ดินทำกิน ซึ่งถือ เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการทำการเกษตรในเรื่องการกู้เงินของเกษตรกรนี้ ก็เพื่อเพิ่มผลผลิตในการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่แล้วการลงทุนทาง

การเกษตรก็คือ การซื้อปุ๋ยและยาฆ่าแมลง ดังนั้น เมื่อมีแหล่งเงินทุนที่ไม่เอาัดเอาเปรียบ เกษตรกรทำให้เกษตรกรสามารถได้ เกษตรกรจึงต้องการทราบถึงวิธีการที่จะนำเงินนั้นมา ลงทุนเพื่อทำการค้า ว่าจะต้องทำอะไรบ้าง ถ้าจะลงทุนผลิตผลผลิตทางการเกษตร จึงจะ ได้ผลกำไร ไม่เสี่ยงต่อการขาดทุน ความรู้เรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเพื่อการค้าจึง จำเป็นสำหรับเกษตรกร

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมากในเรื่อง วิธีการขนส่งสินค้าเกษตรกรรม การบรรจุและเก็บรักษาผลผลิตเกษตร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผล ผลิตทางการเกษตรหลังจากเก็บเกี่ยวแล้ว จะต้องมีการบรรจุและเก็บรักษา เพื่อให้ผลผลิตอยู่ ในสภาพที่สมบูรณ์ที่สุดก่อนที่จะนำไปบริโภคหรือจำหน่าย เนื่องจากผลผลิตบางชนิดเช่น ผักและ ผลไม้จะสูญเสียง่าย ถ้าไม่มีการปฏิบัติถูกต้องในเรื่องของการเก็บเกี่ยว การบรรจุหีบห่อ การ ขนส่ง การเก็บรักษา และการปฏิบัติการณ์อื่น ๆ การรู้วิธีการบรรจุและเก็บรักษาผลผลิตตลอดจน วิธีการขนส่งสินค้าเกษตรกรรม ที่จะทำให้ไปถึงผู้บริโภคด้วยความรวดเร็ว จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะ ทำให้เกษตรกรขายผลผลิตของตนได้ราคาดี

นอกจากนี้ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้เรื่องกฎหมาย และพระราชบัญญัติต่าง ๆ เกี่ยวกับการเกษตรในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการให้บริการ ความรู้เรื่องกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร จะรวมเรื่องกฎหมายที่ดินด้วย ซึ่งเกษตรกร ถือว่าที่ดินเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด และจากการที่รัฐได้ประกาศพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตร กรรม พ.ศ.2518 ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้หมายความว่า เป็นการปรับปรุงเกี่ยวกับสิทธิและ การถือครองในที่ดินเพื่อเกษตรกรรม รวมตลอดถึงการจัดที่อยู่อาศัยในที่ดินเพื่อเกษตรกรรมนั้น โดยรัฐนำที่ดินจากรัฐ หรือที่ดินที่รัฐซื้อหรือเวนคืนจากเจ้าของที่ดินซึ่งมิได้ทำประโยชน์ในที่ดินนั้น ด้วยตนเอง หรือมีที่ดินเกินสิทธิตามพระราชบัญญัตินี้ เพื่อจัดให้แก่เกษตรกรผู้ไม่มีที่ดินของตนเอง หรือเกษตรกรที่มีที่ดินเล็กน้อยไม่เพียงพอแก่การครองชีพ และสถาบันเกษตรกรได้เช่าซื้อ เช่า หรือเข้าทำประโยชน์ โดยรัฐให้ความช่วยเหลือในการพัฒนาอาชีพเกษตรกรรม การปรับปรุง ทรัพยากรและปัจจัยการผลิต ตลอดจนการผลิต การจำหน่าย ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น การจัดที่ดินรูป แบบนี้มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายมาก โดยเฉพาะสิทธิถือครองซึ่งมีขั้นตอนมาก ทำให้มีปัญหา

เกี่ยวกับการทำความเข้าใจกับราษฎร¹⁰ เกษตรกรจึงเห็นความสำคัญของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ดังนั้นสำหรับกฎหมายและพระราชบัญญัติอื่น ๆ เกษตรกรจึงมีความต้องการรับบริการความรู้ เพราะเป็นสิ่งที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวของเกษตรกรเอง

3. ด้านคหกรรมศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ในระดับมากทุกเรื่องดังนี้ วิธีการใหม่ ๆ ในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร หลักการถนอมผลผลิตที่ได้จากพืชและสัตว์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ผลผลิตที่ได้จากการเกษตรบางครั้งมีมากเกินไป ความต้องการ คือ ไม่สามารถที่จะบริโภคได้หมดในครั้งเดียว ดังนั้นความรู้ในการถนอมผลผลิตหรือวิธีการใหม่ ๆ ในการแปรรูปผลผลิต เพื่อให้ได้รสชาติที่แปลกชวนรับประทานมากขึ้น หรือเก็บไว้ได้นานกว่าเดิม จึงเป็นสิ่งที่เกษตรกรต้องการที่จะมีความรู้เหล่านี้ ดังที่ วัฒนา ประทุมสินธุ์ ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการถนอมอาหาร ซึ่งสรุปได้ดังนี้คือ

1. ทำให้ไม่มีการทิ้งอาหารไปโดยเปล่าประโยชน์
2. รักษาอาหารให้อยู่ได้นานโดยยังคงสภาพดี
3. การถนอมอาหารที่มีมากตามฤดูกาล ไว้ทำให้มีอาหารเก็บไว้รับประทานได้

ตลอดปี

4. หลีกเลี่ยงการซื้ออาหารแพง
5. ช่วยแก้ปัญหาการขาดสารอาหารที่จำเป็นบางอย่าง เช่น คนที่อยู่ในบริเวณห่างไกลทะเล จะขาดไอโอดีน ทำให้เกิดโรคคอหอยพอก และอาการผิดปกติอื่น ๆ ของร่างกาย การส่งอาหารทะเลที่ถนอมไว้ก็จะสามารถช่วยบำบัดโรคเหล่านี้ได้
6. ส่งเสริมเศรษฐกิจของเกษตรกร โดยป้องกันไม่ให้อาหารล้นตลาด โดยการนำผลผลิตบางส่วนขณะที่มีมาก ไปถนอมไว้ เป็นการป้องกันราคาตกต่ำ เกษตรกรก็จะมีกำลังใจที่จะเพิ่มผลผลิตไม่ต้องวิตกว่าจะขาดทุน¹¹

¹⁰ ท่านอง สิงคาลวณิช, ปัญหาเกษตรไทย ในเอกสารการสอนชุดวิชาความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช(กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์การพิมพ์, 2525) หน้า 233.

¹¹ วัฒนา ประทุมสินธุ์, วิชาการถนอมอาหาร, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประสานมิตร, 2520) หน้า 14-15.

จะเห็นว่า การถนอมผลผลิตทางการเกษตร เป็นสิ่งที่ เป็นประโยชน์และวิถีการถนอมผลผลิตก็มีวิธีการต่าง ๆ หลายวิธี เช่น การอบ การตากแห้ง การคอง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ถึงแม้ว่าเกษตรกรจะสามารถทำได้ด้วยตนเองแล้วแต่อย่างไรก็ตามเกษตรกรหลายท่านได้เสนอความคิดเห็นว่า ยังมีความต้องการที่จะรับบริการความรู้ อีก เพราะจะได้ทราบว่าที่ตนเองทำได้อยู่แล้วนั้นวิธีการถูกต้องหรือไม่ เพื่อจะได้นำความรู้มาปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรต้องการรับบริการความรู้มากในเรื่อง การเก็บรักษาและสงวนคุณค่าประโยชน์ของอาหาร การรับประทานอาหารเพื่อให้ร่างกายได้รับสารอาหารที่ถูกต้องและเหมาะสม ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ ขณะนี้รัฐบาล ได้พยายามจัดโครงการที่เกี่ยวกับการให้การศึกษาทางด้านสุขภาพอนามัยแก่ประชาชนในชนบท โครงการสำคัญที่รัฐพยายามจะจัดให้ทั่วถึงทุกหมู่บ้านคือ โครงการสาธารณสุขมูลฐาน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาชนบทด้านสาธารณสุข สำหรับกิจกรรมในงานสาธารณสุขมูลฐานมี 8 ข้อคือ

1. การสุขศึกษา
2. อาหารและโภชนาการ
3. การอนามัยครอบครัวและการอนามัยแม่และเด็ก
4. การสุขภาพภิบาลและการจัดน้ำสะอาด
5. การควบคุมโรคระบาดประจำถิ่น
6. การให้ภูมิคุ้มกันโรค
7. การรักษาพยาบาลง่าย ๆ ที่ประชาชนพอทำได้
8. การจัดหายาที่จำเป็นไว้ใช้ในหมู่บ้าน¹²

การที่รัฐบาลพยายามให้ความรู้ด้านสาธารณสุขมูลฐานแก่เกษตรกรทำให้เกษตรกรเริ่มมีความรู้และเห็นความสำคัญในเรื่องสุขภาพร่างกายมากขึ้น จึงทำให้เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้เกี่ยวกับการรักษาคุณค่าประโยชน์ของอาหารและการรับประทานอาหารเพื่อให้ร่างกายได้รับสารอาหารที่เป็นประโยชน์ เพราะการที่มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงได้ ขึ้นอยู่กับการรับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ เมื่อร่างกายแข็งแรงก็สามารถจะใช้จ่ายทำงานและ

¹²วนิดา สิทธิธรรพณี, โภชนาการศึกษาเพื่อชุมชน (นครปฐม : แผนกบริการกลาง มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2527), หน้า 34.

ความคิดเพื่อพัฒนาปรับปรุงงานในไร่นาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ในเรื่องที่เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ เรื่องการดูแลรักษากุ้งที่อยู่อาศัยให้ถูกหลักอนามัย อยู่ในระดับมานาน อาจจะเป็นเพราะ สภาพบ้านเรือนของเกษตรกรที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ สร้างขึ้นแบบง่าย ๆ ใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่น การจัดบริเวณบ้าน ยังขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและไม่สะอาดเพียงพอ เนื่องจากมีการเลี้ยงสัตว์ไว้ได้ทุนบ้าน การที่บริเวณบ้านไม่สะอาดย่อมมีผลทำให้สุขภาพอนามัยของสมาชิกในครอบครัวไม่สมบูรณ์ ซึ่งมีผลกระทบต่อการทำงานและผลผลิตของประเทศ ไม่ให้เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร นอกจากนี้แล้วในปัจจุบันรัฐบาลได้จัดให้มีการประกวดหมู่บ้านตัวอย่าง ทำให้เกษตรกรมีความตื่นตัวที่จะพัฒนาปรับปรุงบ้านเรือนที่อยู่อาศัยให้ดีขึ้น

จากผลการวิจัยทำให้ได้ทราบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ เรื่องการประดิษฐ์สิ่งของจากวัสดุเหลือใช้จากผลิตผลเกษตร ที่เป็นดังนี้อาจจะเป็นไปได้ว่า เกษตรกรได้เริ่มมีความรู้ว่าการที่จะหารายได้เพิ่มให้กับครอบครัว โดยไม่ต้องลงทุนมากนักและอาจจะใช้แรงงานของแม่บ้านเกษตรกรและสมาชิกในครอบครัว ให้เกิดประโยชน์ ก็โดยการให้สมาชิกเหล่านี้มีความรู้ด้านการประดิษฐ์สิ่งของต่าง ๆ แล้วนำไปจำหน่าย ซึ่งความต้องการรับบริการความรู้เรื่องนี้เกษตรกรหลายท่านได้ให้ความเห็นว่า ถึงแม้ว่าตนเองจะเป็นผู้ขายไม่ต้องการเรียนรู้เรื่องเหล่านี้แต่ก็ขอตอบว่าต้องการมาก เพื่อให้สมาชิกในครอบครัวได้เข้ารับการอบรมถ้าวิทยาลัยเกษตรกรรมบุรีรัมย์จะเปิดการฝึกอบรมความรู้ในเรื่องนี้

ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ เรื่อง การปฐมพยาบาลขั้นต้น อยู่ในระดับมากทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า เกษตรกรต้องไปทำไร่นาในท้องทุ่งเป็นประจำ ทำให้มีโอกาสได้รับอันตรายจากสัตว์มีพิษต่าง ๆ เช่น งู ตะขาบ แมงป่อง ผึ้ง แตน ฯลฯ หรือสารพิษจากยากำจัดศัตรูพืช ซึ่งล้วนแต่เป็นอันตรายต่อตัวเกษตรกรเอง ทั้งสิ้น เพราะเกษตรกรไทยเวลาใช้ยาพ่นฆ่าแมลง ไม่ยอมสวมถุงมือ หรือใส่หน้ากากเพื่อป้องกันละอองยาที่จะเข้าไปเวลาหายใจ อันตรายเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เสมอ เกษตรกรจึงคิดว่า ควรจะได้รับความรู้ในการปฐมพยาบาลขั้นต้น เพื่อดูแลรักษาตัวเองก่อนที่จะไปพบแพทย์ ทั้งนี้เนื่องจากหมู่บ้านบางแห่งอยู่ห่างจากสถานอนามัยมาก และในฤดูฝนการเดินทางเป็นไปด้วยความยากลำบาก ดังนั้นความรู้เรื่อง การปฐมพยาบาลขั้นต้นจึงมีความจำเป็นสำหรับเกษตรกร

สำหรับความต้องการรับบริการความรู้เรื่องการวางแผนครอบครัว ซึ่งอยู่ในระดับ

มากนั้น อาจจะเป็นไปได้ว่า เกษตรกรได้เริ่มประสบกับปัญหาที่ดินทำกิน เพราะลักษณะครอบครัวของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์เป็นลักษณะครอบครัวขยาย กล่าวคือ เมื่อลูกสาว ลูกชายแต่งงานก็ให้อยู่ในบริเวณบ้านเดียวกัน และแบ่งที่ดินให้ไปประกอบอาชีพเอง ดังนั้นเมื่อครอบครัวมีลูกมากจึงทำให้ที่ดินถูกแบ่งมากขึ้น ทำให้แต่ละครอบครัวมีที่ดินทำการเกษตรเป็นของตนเองไม่มากนัก ดังนั้นจึงเริ่มเห็นปัญหาของตนเองว่าถ้าต่อไปในอนาคตถ้าตนเองมีลูกมากจะทำให้ไม่มีที่ดินทำการเกษตรเพียงพอ และนอกจากนี้แล้วเกษตรกรยังได้รับความรู้จากทางราชการซึ่งผ่านสื่อต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นวิทยุหรือหนังสือพิมพ์ว่า มีลูกมากจะยากจน จึงทำให้เกษตรกรให้ความสำคัญกับการวางแผนครอบครัว

2. เปรียบเทียบความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรของเกษตรกร

2.1 เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนายานกลาง และล้าหลังมีความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านการเกษตรทั่วไป การผลิตพืช การจัดการไร่นา ด้านพันธุ์และแหล่งพันธุ์ของพืช การเก็บเกี่ยว และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และวิธีการตอนสัตว์

ความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรด้านการเกษตรทั่วไป เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนายานกลางมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงกว่า เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลัง ทั้งนี้เนื่องจาก เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนายานกลางมีสภาพของหมู่บ้านที่อยู่ใกล้แหล่งน้ำ เพื่อทำการเกษตร และมีบริการด้านสาธารณสุขที่คิดว่าตลอดจนมีเจ้าหน้าที่ของรัฐและเอกชนเข้าไปให้การฝึกอบรมด้านการเกษตรและความรู้อื่น ๆ มากกว่า ในขณะที่สภาพของหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังจะมีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้อยู่ในสภาพที่ตรงข้ามกันกล่าวคือ ในหมู่บ้านไม่มีแหล่งน้ำธรรมชาติ ไม่มีไฟฟ้าใช้ การคมนาคมไม่สะดวก ไม่มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปให้บริการความรู้ด้านต่าง ๆ สภาพพื้นฐานเหล่านี้ทำให้เกษตรกรมีความต้องการที่แตกต่างกันไป การที่เกษตรกรในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลัง ไม่เคยได้รับการฝึกอบรมจากเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานต่าง ๆ อาจจะทำให้เกษตรกรเหล่านี้ยังไม่ทราบปัญหาที่แท้จริงของตนเอง และทำให้คิดว่าทำการเกษตรที่ตัวเองทำนั้นก็อยู่แล้ว อาจจะกล่าวได้ว่าเกษตรกรเหล่านี้มีความคุ้นเคยต่อสภาพที่เป็นอยู่และไม่ทราบว่าจะสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีการทำการเกษตรได้อย่างไร เพราะการทำเกษตรของเกษตรกรกลุ่มนี้จะอาศัยน้ำฝนเป็นหลักสำคัญ ส่วนเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนายานกลาง เมื่อได้รับความรู้จาก

หน่วยงานต่าง ๆ บ้าง แม้จะไม่มากนักก็ทำให้เกษตรกรกลุ่มนี้เริ่มตื่นตัวและเห็นว่าการรับบริการ ความรู้ต่าง ๆ เพิ่มขึ้นจะเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง จึงทำให้มีความต้องการสูง นอกจากนี้ ในด้านสภาพโครงสร้างพื้นฐานด้านต่าง ๆ รัฐบาลได้เริ่มเข้าไปปรับปรุงให้ดีขึ้น จึงเป็นสาเหตุ สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรมีความกระตือรือร้นมากขึ้น

ความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรด้านการผลิตพืช ด้านพันธุ์และแหล่งพันธุ์ของ พืช และการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนา ปานกลางมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงกว่า เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลัง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ จุดมุ่งหมายในการผลิตที่แตกต่างกัน จากการสัมภาษณ์ คุณวีระ แขกรัณย์¹³ ทำให้ได้ทราบว่า เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังจะผลิตพืชเพียงเพื่อพอบริโภค เท่านั้น ทั้งนี้จะสามารถสังเกตได้จากพันธุ์ที่ใช้ เกษตรกรเหล่านี้ยังคงใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมือง และมีการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ น้อยมาก ดังนั้นการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวจึงกระทำ กันตามบรรพบุรุษที่เคยทำกันมา กล่าวคือ ไม่มีวิธีการที่จะรักษาความชื้นของข้าวเปลือกไว้ เพราะ คิดว่าไม่ได้นำไปขายแต่จะเก็บไว้บริโภค ดังนั้นจึงเก็บไว้ในดวงข้าวแบบธรรมดา สำหรับเกษตรกร ที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลาง จะมีความกระตือรือร้นพยายามที่จะทำให้ครอบครัว มีรายได้เพิ่มขึ้นเพื่อพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้น พยายามใช้พันธุ์ข้าวใหม่ ๆ ที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง และพยายาม ใช้ปุ๋ยและยาป้องกันกำจัดศัตรูพืชเท่าที่จะทำได้ นอกจากนี้แล้วเกษตรกรเหล่านี้ได้พยายามที่จะรวม กลุ่มกันเพื่อนำผลผลิตไปขายให้ได้ราคาดี ดังนั้นเกษตรกรเหล่านี้จึงพยายามที่จะปลูกพืชเสริมรายได้ เช่น งาม ถั่วต่าง ๆ ผักสวนครัว เป็นต้น จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลังนั้น การขาดแหล่งน้ำทำให้เกษตรกรกลุ่มนี้มีความเป็นอยู่แบบไปวัน หนึ่ง ๆ โดยไม่รู้จะทำอะไร ดังนั้นความต้องการที่จะผลิตพืชเสริมอื่น ๆ ก็ไม่สามารถทำได้ นอกจากนี้เนื่องจากการคมนาคมไปยังหมู่บ้านเหล่านี้ไม่สะดวกทำให้การให้บริการความรู้จาก หน่วยงานต่าง ๆ มีไม่มาก ยิ่งกว่านั้นเกษตรกรกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาพูด ใน ชีวิตประจำวัน การดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพยังคงกระทำกันตามอย่างบรรพบุรุษโดยไม่ สนใจที่จะนำความรู้ใหม่ ๆ ไปใช้ในการประกอบอาชีพ เพราะไม่ทราบถึงประโยชน์และความ สำคัญของวิชาการใหม่ ๆ ทำให้การให้บริการความรู้กับ เกษตรกรกลุ่มนี้มีปัญหาพอสมควร

¹³สัมภาษณ์ นายวีระ แขกรัณย์, เกษตรตำบลสำโรงใหม่ อําเภอละทานทราย

ความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรด้านการจัดการไร่นา เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงกว่า เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำหลัง ทั้งนี้อาจเนื่องจากข้อความดังกล่าวมาข้างต้นแล้วว่า เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลาง หลังจากได้รับการฝึกอบรมจากเจ้าหน้าที่บ้างพอสมควร ประกอบกับสภาพของหมู่บ้านก็เอื้ออำนวยให้มีการพัฒนาก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ ทำให้การผลิตทางการเกษตรของเกษตรกรกลุ่มนี้เริ่มจะผลิตเพื่อการค้า ดังนั้นความรู้ด้านการจัดการไร่นา จึงเป็นความรู้ที่จะให้ประโยชน์แก่เกษตรกรกลุ่มนี้มาก จึงทำให้มีความต้องการสูงกว่า เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำหลัง ซึ่งยังคงทำการผลิตแบบยังชีพเท่านั้น

ความต้องการรับบริการทางวิชาการด้านวิธีการคอนสแตนต์ เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงกว่า เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำหลัง ดังนั้นอาจเป็นไปได้ที่ เนื่องจากเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำหลัง ไม่ทราบว่าสัตว์ที่ได้รับการคอนสแตนต์มีประโยชน์อย่างไร อาจจะมีความรู้เพียงว่าถ้าคอนสแตนต์จะไม่มียุง สู้เลี้ยงไว้โดยไม่ต้องคอนสแตนต์ให้สัตว์เหล่านี้มีลูกก็จะดีกว่า และได้ผลประโยชน์จากสัตว์ที่เลี้ยงด้วย อย่างไรก็ตาม การคอนสแตนต์มีประโยชน์¹⁴ ดังนี้คือ

1. ทำให้เลี้ยงดูง่าย เชื่อง ไม่ดุ ทำงานได้ดี
2. ป้องกันกระเบื้องขนาดเล็ก แคระแกร็น ไม่ให้ผสมพันธุ์
3. เติบโตเร็ว เพราะไม่ต้องห่วงเรื่องผสมพันธุ์ ใช้อาหารสร้างเนื้อได้โดยตรง
4. ป้องกันโรคติดต่อบางอย่าง เกี่ยวกับการสืบพันธุ์มิให้ลูกตามต่อไป
5. ขายได้ราคาสูง กระเบื้องที่คอนสแตนต์ใช้งานได้ดี เนื้อมีรสดี

ดังนั้นถ้า เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาต่ำหลังได้ทราบถึงประโยชน์ของการคอนสแตนต์ ก็อาจมีความต้องการรับบริการความรู้เรื่องนี้มากขึ้น

2.2 เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางและก้าวหน้ามีความต้องการรับบริการทางวิชาการ เกษตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านคหกรรมศาสตร์ เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงกว่า เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้า ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพโครงสร้างขั้นพื้นฐานของหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้า มีสภาพที่ดีกว่า กล่าวคือ มีสาธารณูปโภคครบ

¹⁴ ขจร ทองอำไพ, การเลี้ยงสัตว์ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา) มปป.

มีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าไปให้บริการต่าง ๆ หลายด้าน เช่น ผู้สื่อข่าวสาธารณสุข เกษตรตำบล เจ้าหน้าที่เคหะกิจการเกษตร เป็นต้น ซึ่งเจ้าหน้าที่เหล่านี้ได้ให้บริการทั้งด้านความรู้ในการประกอบอาชีพ และความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน ดังนั้นความต้องการรับบริการความรู้ด้านคหกรรมศาสตร์ของเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าจึงมีน้อย ขณะที่เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางจะมีเพียงเจ้าหน้าที่ที่ให้คำแนะนำด้านการประกอบอาชีพมากกว่าความรู้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

2.3 เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าปานกลาง และล้าหลัง มีความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในด้านการเตรียมดินเพื่อปลูกพืช การดูแลบำรุงรักษาพืช และศัตรูพืชและการป้องกันกำจัด เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลางมีค่าเฉลี่ยความต้องการสูงกว่าเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าและล้าหลัง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสภาพของการได้รับการอบรมความรู้จากเจ้าหน้าที่ของรัฐและหน่วยงานต่าง ๆ กล่าวคือ เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าจะมีเจ้าหน้าที่จากกรมส่งเสริมการเกษตร จากสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชนแห่งเอเชีย และโครงการหลวง เข้าไปให้คำแนะนำในการผลิตทางการเกษตร ตลอดจนให้บริการทางด้านปัจจัยการผลิตต่าง ๆ อย่างพอเพียง เนื่องจากการคมนาคมไปสู่หมู่บ้านเหล่านี้เป็นไปด้วยความสะดวกทำให้สามารถติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ ได้ง่าย เมื่อเกษตรกรมีปัญหาทางการผลิตก็สามารถที่จะติดต่อเจ้าหน้าที่ได้โดยตรง¹⁵ ดังนั้นเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้าจึงมีความต้องการรับบริการความรู้ด้านนี้ไม่มากนัก ในขณะที่เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้ามีเจ้าหน้าที่ทั้งจากหน่วยงานของรัฐและอื่น ๆ เข้าไปให้ความช่วยเหลือ แต่เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลัง กลับไม่มีเจ้าหน้าที่เหล่านี้เข้าไปให้ความช่วยเหลือ ซึ่งอุปสรรคสำคัญคือ การคมนาคม และเจ้าหน้าที่ก็มีจำนวนน้อย ดังนั้นเกษตรกรจึงไม่ได้รับความรู้ด้านวิชาการแผนใหม่ จึงยังคงทำการเกษตรแบบดั้งเดิม ไม่มีการใช้ปุ๋ยหรือยาป้องกันกำจัดศัตรูพืช เนื่องจากการเดินทางเข้ามาซื้อก็ไม่สะดวก และราคาของปัจจัยการผลิตเหล่านี้ก็สูงเกินกว่าที่เกษตรกรจะซื้อได้ และนอกจากนี้แล้วเกษตรกรบางคนก็ไม่ทราบว่าซื้อปุ๋ยสูตรไหนหรือยาฆ่าแมลงชนิดไหน จึงจะใช้ได้ผลดีเหมาะสม สิ่งต่างเหล่านี้ทำให้เกษตรกรมีความรู้สึก

¹⁵ สัมภาษณ์ นายบุญช่วย บำรุงธรรม, เกษตรตำบล เสม็ด อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์, 27 กุมภาพันธ์ 2530.

หมดหวัง ท้อใจ และไม่คิดว่ารัฐบาลจะให้ความช่วยเหลืออย่างจริงจัง ดังนั้นจึงมีความต้องการรับบริการความรู้ในเรื่องเหล่านี้ไม่มากนัก เพราะไม่ทราบว่า ถ้าต้องการมากแล้วทางวิทยาลัยจะเข้ามาให้ความรู้เมื่อไร และจะช่วยเหลือตลอดไปหรือไม่ สำหรับเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลาง เกษตรกรกลุ่มนี้เพิ่งจะได้รับความรู้โดยเฉพาะความรู้ที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ จึงทำให้เกษตรกรกลุ่มนี้มีความรู้ว่า สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผลประโยชน์ของตนเองทั้งสิ้น ตลอดจนจนสภาพต่าง ๆ ของหมู่บ้านก็อยู่ในระดับที่เอื้ออำนวยที่จะให้เกษตรกรกลุ่มนี้พัฒนาตัวเองไปด้วย

3. จากการศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรของเกษตรกรในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าเกษตรกรได้เสนอแนะความต้องการรับบริการทางการเกษตรด้านต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ข้อเสนอแนะด้านการผลิตทางการเกษตร พบข้อเสนอแนะว่า เกษตรกรต้องการรับบริการความรู้เรื่อง การปลูกมะม่วง ยางพารา ผักพื้นบ้าน และความรู้ทางด้านช่าง ทั้งนี้เพราะว่า มีเกษตรกรจำนวนหนึ่งได้เริ่มทำการปลูกมะม่วงและยางพารา ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ ดังนั้นจึงทำให้เกษตรกรที่ไม่ได้ปลูก ต้องการจะทราบว่า ถ้าปลูกแล้วจะได้ผลดีหรือไม่ และพืชทั้ง 2 ประเภทนี้จะเหมาะสมกับดินประเภทใด และตลาดรับซื้อผลผลิตจะเป็นอย่างไร จึงต้องการที่จะให้ทางวิทยาลัยได้ทำการวิจัยหรือรวบรวมความรู้เกี่ยวกับพืชทั้ง 2 ประเภทนี้ แล้วทำการเผยแพร่ให้เกษตรกรได้ทราบ สำหรับความต้องการรับบริการความรู้เรื่องการปลูกผักพื้นบ้าน เกษตรกรได้ให้ข้อคิดเห็นว่า วิทยาลัยควรจะได้มีการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องนี้ โดยศึกษาว่าผักพื้นบ้านในเขตจังหวัดบุรีรัมย์มีอะไรบ้าง รวมทั้งวิธีการปลูก การดูแลรักษา ตลอดจนคุณค่าทางอาหาร และการนำผักเหล่านี้ไปประกอบอาหาร ส่วนความต้องการรับบริการความรู้ทางด้านช่างนั้น เกษตรกรอาจเห็นว่าวิทยาลัยได้มีการจัดการสอนวิชาช่างเกษตร และในการให้บริการความรู้ด้านการเลี้ยงสัตว์ ก็จะมีการสอนถึงวิธีการสร้างโรงเรือนให้สัตว์ ซึ่งวิชาเหล่านี้ต้องมีวิชาช่างไม้ ช่างปูน รวมอยู่ด้วยแล้ว ดังนั้นเกษตรกรจึงเห็นว่ามีความเป็นไปได้ที่วิทยาลัยเกษตรกรรมบุรีรัมย์ จะไปให้บริการทางวิชาการด้านนี้ให้กับเกษตรกรด้วย

3.2 ข้อเสนอแนะด้านการจัดการไร่นา มีข้อเสนอแนะว่า เกษตรกรต้องการรับบริการความรู้เรื่อง การวางแผนการไถ่ดินให้เกิดประโยชน์มากที่สุด และเรื่องกฎหมายที่ควรรู้ในชีวิตประจำวัน การที่เกษตรกรต้องการรับบริการความรู้เรื่องการวางแผนการไถ่ดินให้เกิด

ประโยชน์มากที่สุด อาจเป็นเพราะว่า เกษตรกรโดยปกติแล้วจะทำนาเป็นอาชีพหลัก หลังจากที่ได้เก็บเกี่ยวข้าวแล้ว ก็จะปล่อยให้นาไถว่างไว้ ดังนั้นเกษตรกรจึงต้องการที่จะทราบว่าพื้นที่ที่ปล่อยให้ว่างไว้ควรจะมีการวางแผนว่าจะปลูกอะไรหลังจากที่เก็บเกี่ยวข้าวในนาแล้ว ถ้าปลูกพืชระยะสั้นและมีเวลาเหลือก่อนที่จะเตรียมไถเพื่อทำนา ควรจะปลูกอะไรได้อีก ซึ่งการที่ไ้ที่ดินอยู่ตลอดเวลาทำให้เกษตรกรมีงานทำตลอดปี ไม่มีการอพยพเคลื่อนย้ายแรงงานออกไปอื่นนอกจากนี้ยังช่วยให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มอีกทางหนึ่งด้วย สำหรับความต้องการรับบริการความรู้เรื่องกฎหมายที่ควรรู้ในชีวิตประจำวัน เนื่องจากเกษตรกรเห็นว่าวิทยาลัยเกษตรกรรมบุรีรัมย์ได้ให้บริการความรู้ในเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรแล้ว ก็ควรที่จะให้บริการความรู้เรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันด้วย เพราะกฎหมายเหล่านี้ล้วนมีประโยชน์และสามารถที่จะนำไปใช้ในชีวิตจริงได้

นอกจากนี้เกษตรกรต้องการให้ทางวิทยาลัยจัดการการฝึกอบรมโดยเน้นการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อความเข้าใจง่ายและสามารถนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งความต้องการนี้สอดคล้องกับลักษณะสำคัญที่มีต่อการยอมรับความคิดใหม่ไปปฏิบัติตามของเกษตรกรคือ

1. ลักษณะความรู้ทางการเกษตรที่เ้าต้องทำให้เกษตรกรเห็นว่าอย่างไร จะได้ผลประโยชน์ตอบแทนมากเท่าใด
2. ลักษณะการให้บริการความรู้ควรใช้วิธีการที่ไม่ยุ่งยากและเข้าใจง่าย
3. ความรู้ที่ให้บริการควรสอดคล้องกับสิ่งที่เกษตรกรมีอยู่ หรือปฏิบัติอยู่
4. ควรให้ความรู้โดยการปฏิบัติให้เห็นชัด เจน¹⁶

ดังนั้นจะเห็นว่าเกษตรกรมีความต้องการรับบริการความรู้ทางวิชาการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่เกษตรกรได้กระทำอยู่และบริการความรู้ที่ให้นั้นควรจะเป็นวิธีที่เข้าใจง่าย เห็นการปฏิบัติได้ชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย เรื่อง ความต้องการของเกษตรกรในการรับบริการทางวิชาการเกษตรจากวิทยาลัยเกษตรกรรมบุรีรัมย์ ผลปรากฏว่า เกษตรกรมีความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรมากทุกด้าน ฉะนั้นเพื่อให้วิทยาลัยเกษตรกรรมบุรีรัมย์ ดำเนินงานทางด้านนี้ได้ผลดีมากยิ่ง

¹⁶ วิจิตร อวาระกุล, หลักการส่งเสริมการเกษตร (กรุงเทพมหานคร : โอเอสการพิมพ์, 2527), หน้า 129.

ขึ้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะ ดังนี้

1. การให้บริการทางวิชาการเกษตรแก่เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกัน ควรให้บริการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ แตกต่างกันไป กล่าวคือ การให้บริการทางวิชาการเกษตรแก่เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้า ควรจะให้บริการความรู้ในด้านต่าง ๆ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้คือ ด้านการเกษตรทั่วไป ด้านการจัดการไร่นา ด้านคหกรรมศาสตร์ ด้านการผลิตพืช และด้านการผลิตสัตว์ สำหรับการให้บริการทางวิชาการเกษตรแก่เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาปานกลาง ควรจะให้บริการความรู้ในด้านต่าง ๆ เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยดังนี้คือ ด้านการเกษตรทั่วไป ด้านการจัดการไร่นา ด้านคหกรรมศาสตร์ ด้านการผลิตพืช และด้านการผลิตสัตว์ และการให้บริการทางวิชาการเกษตรแก่เกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาล้าหลัง ควรจะให้บริการความรู้ในด้านต่าง ๆ เรียงลำดับต่อไปนี้คือ ด้านคหกรรมศาสตร์ ด้านการจัดการไร่นา ด้านการเกษตรทั่วไป ด้านการผลิตสัตว์ และด้านการผลิตพืช

2. วิทยาลัยเกษตรกรรมบุรีรัมย์ควรจะได้มีการวางแผนการติดตามผล หลังจากที่เกษตรกรได้เข้ารับการอบรมแล้ว ว่ามีการนำไปปฏิบัติจริงได้หรือไม่ และได้ผลมากน้อยเพียงใด เพื่อนำมาวางแผนการให้บริการทางวิชาการเกษตรในครั้งต่อไป

3. วิธีการให้บริการความรู้แก่เกษตรกร ควรจะใช้วิธีการที่สามารถปฏิบัติให้เกษตรกรเห็นได้ชัดเจน เพื่อที่เกษตรกรจะได้นำไปปฏิบัติจริงได้

ข้อเสนอแนะในการท้าววิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยในเรื่องเดียวกันนี้ในจังหวัดอื่น ๆ
2. ควรมีการศึกษาองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อความต้องการรับบริการทางวิชาการเกษตรของเกษตรกรที่อยู่ในหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาก้าวหน้า